

Wanda Sułkowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

Przyczynek do rozważań nad kwestią ubezpieczeń ekologicznych

1. Wprowadzenie

Dostrzegany powszechnie problem rosnącego zagrożenia środowiska naturalnego w związku z coraz bardziej intensywną jego eksploatacją i formami wykorzystywania skłania do poszukiwań nowych, bardziej skutecznych sposobów i narzędzi jego zabezpieczenia przed szkodą, a także efektywnych metod kompensowania skutków zaistniałych negatywnych zdarzeń.

Pierwsze z zadań jest domeną działań o charakterze technicznym; mają one przede wszystkim charakter prewencyjny. Drugie natomiast realizowane może być głównie poprzez ubezpieczenia, co oczywiste – ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Jednak z uwagi nie tylko na kompensacyjną, lecz również prewencyjną funkcję ubezpieczeń, ubezpieczenia – w tym przypadku rzeczowe – mogą i powinny być także skutecznym narzędziem służącym ograniczeniu prawdopodobieństwa zaistnienia szkody i (lub) ograniczeniu jej zakresu w przypadku, gdy ryzyko się już realizuje.

W analizowanym obszarze pojawiają się jednak zasadnicze problemy niemieszczące się w przedstawionym zakresie, a wynikające z istotnych różnic w pojmowaniu ryzyka i szkody, ich oceny i możliwości ograniczania czy likwidacji skutków niepożądanych zdarzeń. Należą do nich m.in. następujące kwestie:

- szkody w środowisku często nie dotyczą ani własności sprawcy, ani innej konkretnej osoby, lecz elementów środowiska traktowanych jako dobro wspólne,
- często nie jest możliwe przywrócenie stanu sprzed powstania szkody, gdyż zmiany w środowisku są nieodwracalne lub restytucję uniemożliwiają uwarunkowania techniczne albo koszty przedsięwzięcia.

Pojawiają się wówczas roszczenia o charakterze publicznym, do których uprawniony może być Skarb Państwa i np. jednostki samorządu terytorialnego, zaś płatność realizowana przez sprawcę jest zadośćuczynieniem administracyjnym. Często w większym stopniu stanowi ona zwrot kosztów niż kompensatę szkody i co najwyżej może być nazwana quasi-odszkodowaniem. Jaskrawym przykładem takiej sytuacji jest odszkodowanie, które zobowiązany jest wypłacić Stanom Zjednoczonym koncern BP odpowiedzialny za katastrofę ekologiczną spowodowaną awarią na platformie wydobywczej Deepwater Horizon w Zatoce Meksykańskiej w kwietniu 2010 r.¹ Była to największa katastrofa ekologiczna w historii USA².

2. Istota ubezpieczeń ekologicznych

Pojęcie ubezpieczeń ekologicznych w obszarze ochrony środowiska pojawiło się w literaturze przedmiotu stosunkowo niedawno, tak jak od niedawna – na tle dojrzałego, nieprzerwanie rozwijającego się od setek lat rynku ubezpieczeń majątkowych – widoczna jest troska o środowisko, w którym żyje człowiek i które pragnie pozostawić w dobrym stanie kolejnym pokoleniom. Kompleksowe spojrzenie na problemy ochrony środowiska skłania do poszukiwania metod oceny ryzyka i rozwiązań umożliwiających likwidację skutków jego realizacji, a gdy to możliwe – także ograniczania możliwości wystąpienia i zakresu szkody. Odbywa się to zwłaszcza poprzez opracowywanie, wprowadzanie i upowszechnianie nowoczesnych produktów ubezpieczeń ekologicznych. Przy czym należy zaznaczyć, że pod pojęciem ochrony środowiska rozumie się zarówno ochronę przed zanieczyszczeniem, racjonalną eksploatację zasobów naturalnych, jak również konserwatorską ochronę przyrody³.

Ubezpieczenia ekologiczne stanowią więc ekonomiczny instrument ochrony środowiska, którego istota, cel i funkcje są ściśle związane z kategorią odpowie-

¹ W efekcie katastrofy 800 mln litrów ropy wyciekło do Zatoki Meksykańskiej, plama ropy objęła 14 tys. km²; koszty usuwania skutków awarii rząd USA wycenił na ok. 90 mld dolarów; szkody w środowisku naturalnym (zarówno w oceanie, jak i na wybrzeżach) są niemożliwe do oszacowania. Z kolei koncern BP ocenił, że wyda ok. 84 mln dolarów na odszkodowania z tytułu utraty pracy albo zysków przez ludzi, którzy ponieśli w związku z tym straty; <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,8131658>.

² BP uważa, że szacunki amerykańskiego rządu są zawyżone. Brytyjski koncern sam zadeklarował wkrótce po katastrofie, że utworzy fundusz w wysokości 20 mld dolarów na łagodzenie skutków wycieku, oczyszczenie wybrzeża i rekompensaty dla rybaków, hotelarzy i restauratorów, którzy ponieśli straty.

³ Szeroko kwestie ubezpieczeń ekologicznych omawia D. Maśniak w: *Ubezpieczenia ekologiczne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2003.

działności ekologicznej podmiotów gospodarczych, przy czym odpowiedzialność ta może powstawać na gruncie prawa administracyjnego, cywilnego lub karnego⁴.

Do lat 70. XX w. tzw. ubezpieczenia ekologiczne nie występowały w ofercie zakładów ubezpieczeń żadnego z wysoko rozwiniętych krajów⁵, natomiast ochrona przed skutkami realizacji ryzyka i odpowiedzialnością cywilną za szkody poniesione przez osoby trzecie w wyniku zanieczyszczenia środowiska oraz stratami spowodowanymi w majątku samego ubezpieczonego wynikała ze standardowych warunków ubezpieczeń *allrisk* lub innych ubezpieczeń majątkowych. Wraz z rosnącą liczbą szkód i eskalacją roszczeń osób poszkodowanych w rezultacie zanieczyszczenia środowiska, zakłady ubezpieczeń zmieniały ogólne warunki ubezpieczenia, wprowadzając wyłączenia szkód ekologicznych z zakresu standaryzowanych produktów, w tym również typu *allrisk*⁶.

3. Cele i zasady wspólnotowej polityki Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska

Ochrona, zachowanie i polepszenie jakości środowiska, ostrożne i racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych oraz podejmowanie działań zmierzających do rozwiązywania regionalnych i światowych problemów związanych ze środowiskiem wraz z ochroną zdrowia ludzkiego stanowią fundamentalną listę celów wspólnotowej polityki w zakresie ochrony środowiska. Z powyższych celów wspólnej polityki przyjętej przez kraje członkowskie Unii Europejskiej wynikają zasady, wśród których w pierwszej kolejności wylicza się zasadę ostrożności (*precautionary principle*) oraz zasadę zapobiegania, czyli prewencji (*principle of prevention*); bardzo ważna jest również zasada unieszkodliwiania zanieczyszczeń u źródła (*the principle of disposing of pollution at the source*).

Nie mniej istotna jest zasada „zanieczyszczający płaci” (*polluter pay principle*), wynika z niej wiele obowiązków przedsiębiorców w zakresie ochrony środowiska; wśród nich najistotniejsze to: opłaty środowiskowe (np. za gospodarcze korzystanie ze środowiska), opłaty podwyższone, pozwolenia, koncesje itd., w przypadkach zaś naruszenia przyjętych norm, kary – za nieprzestrzeganie decyzji administracyjnych czy łamanie prawa w zakresie ochrony środowiska.

⁴ D. Maśniak, *op. cit.*, s. 13.

⁵ W 1966 r. w USA wprowadzono ubezpieczenia od skutków zanieczyszczeń stopniowych, nieco później – awaryjnych zrzutów i wycieków.

⁶ A. Doś, *Perspektywy rozwoju ubezpieczeń ekologicznych w Polsce [w:] Harmonizacja bankowości i ubezpieczeń w skali narodowej i europejskiej*, red. M. Marcinkowska, S. Wieteska, Difin, Warszawa 2007, s. 574.

Współcześnie, po kilku dekadach doświadczeń zdobytych przez zakłady ubezpieczeń na całym świecie, zakres ochrony – wynikającej z ubezpieczeń ekologicznych, często zwanych zielonymi polisami – jest coraz szerszy. Obejmuje zarówno ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, jak i ubezpieczenia majątkowe; np. na rynku brytyjskim oferowane są *Commercial Land Insurance Policy* oraz *Pollution Legal Liability Site Guard Policy*, na rynku amerykańskim zaś *Pollution Legal Liability*⁷.

4. Przepisy polskiego prawa dotyczącego ochrony środowiska na tle przepisów Unii Europejskiej

W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska problem oddziaływania na środowisko uregulowany jest wielowątkowo⁸. Jak wskazuje nazwa, jest to zasadniczy akt prawny z zakresu ochrony środowiska, obejmujący podstawowe zasady i sposoby działań na rzecz tej ochrony, zawierający odesłania do innych aktów prawa – ustaw i rozporządzeń – normujących poszczególne zagadnienia w sposób szczegółowy.

W ustawie Prawo ochrony środowiska znalazły się przede wszystkim regulacje dotyczące:

- ochrony środowiska w zagospodarowaniu przestrzennym i przy realizacji inwestycji,
- ochrony zasobów środowiska, w tym w szczególności: wód, powietrza, powierzchni ziemi, kopalin,
- ochrony zwierząt oraz roślin,
- ochrony przed hałasem i przed polami elektromagnetycznymi,
- ochrony przed nadmierną emisją w związku z eksploatacją instalacji lub urządzeń,
- ochrony przed zanieczyszczeniami powstającymi w związku z eksploatacją dróg, linii kolejowych, linii tramwajowych, lotnisk oraz portów,
- ochrony środowiska przy wprowadzaniu gazów lub pyłów do powietrza oraz ścieków do wód lub do ziemi, a także przy wytwarzaniu odpadów.

W ustawie uwzględniono także kwestie zapobiegania zdarzeniom mogącym powodować poważną awarię oraz ograniczania jej skutków dla ludzi i środowiska. Określono w niej również odpowiedzialność karną, cywilną i administracyjną.

⁷ Szerzej na ten temat zob. A. Doś, *op. cit.*, s. 573.

⁸ Dz.U. z 2001 r. nr 62, poz. 627; Dz.U. z 2008 r. nr 25, poz. 150 – tekst ujednolicony.

W razie stwierdzenia możliwości znaczącego oddziaływania na środowisko czynnika ryzyka pochodzącego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na skutek: 1) realizacji planowanych przedsięwzięć objętych decyzją o środowiskowych uwarunkowaniach, 2) realizacji projektów polityki, strategii, planów lub programów, przeprowadza się postępowanie dotyczące transgranicznego oddziaływania na środowisko⁹. Postępowanie takie przeprowadza się również na wniosek innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, na którego terytorium może oddziaływać przedsięwzięcie albo realizacja projektu dokumentu¹⁰.

W następnych artykułach cytowanej ustawy ustawodawca uwzględniła również sytuację odwrotną, związaną z postępowaniem dotyczącym oddziaływania czynnika ryzyka na środowisko, gdy oddziaływanie pochodzące spoza granic Rzeczypospolitej Polskiej mogłoby ujawnić się na jej terytorium¹¹.

Kolejnym aktem prawnym podejmującym analizowany problem jest Ustawa o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, która weszła w życie w dniu 30 kwietnia 2008 r. Jej wprowadzenie wynikało z konieczności wdrożenia do polskiego porządku prawnego postanowień dyrektywy 2004/35/WE o odpowiedzialności za środowisko, dotyczącej głównie szkód poniesionych przez elementy biosfery, scharakteryzowane szczegółowo w odrębnych dyrektywach, zanieczyszczenia wód i gruntów, szczególnie niebezpiecznych dla zdrowia człowieka¹². Ustawa zobowiązuje podmiot korzystający ze środowiska, w przypadku wystąpienia bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku – do niezwłocznego podjęcia działań zapobiegawczych, a w przypadku wystąpienia szkody w środowisku – po pierwsze do podjęcia działań w celu ograniczenia szkody w środowisku, zapobieżenia kolejnym szkodom i negatywnym skutkom dla zdrowia ludzi lub dalszemu osłabieniu funkcji elementów przyrodniczych, w tym natychmiastowego skontrolowania, powstrzymania, usunięcia lub ograniczenia w inny sposób zanieczyszczeń bądź innych szkodliwych czynników, a po drugie – do podjęcia działań naprawczych.

Zgodnie z art. 22. 1 omawianej ustawy koszty przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych ponosi podmiot korzystający ze środowiska, chyba że wykaże, iż bezpośrednie zagrożenie szkodą w środowisku lub szkoda w środowisku:

⁹ Dz.U. z 2001 r. nr 62, poz. 627, art. 40, ust. 1, pkt 2 oraz art. 58.1.

¹⁰ *Ibidem*, art. 40.1.

¹¹ *Ibidem*, art. 59.

¹² Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. nr 75, poz. 493) i Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu (Dz.Urz. UE nr L 143/56 z 30.04.2004 r.).

1) zostały spowodowane przez inny wskazany podmiot oraz wystąpiły mimo zastosowania przez podmiot korzystający ze środowiska właściwych środków bezpieczeństwa,

2) powstały na skutek podporządkowania się nakazowi wydanemu przez organ administracji publicznej, chyba że nakaz ten wynikał z emisji lub zdarzenia spowodowanego własną działalnością podmiotu korzystającego ze środowiska.

Podmiot korzystający ze środowiska, który podjął działania zapobiegawcze lub naprawcze w odniesieniu do bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku, może wystąpić z roszczeniem o zwrot kosztów poczynionych na ten cel:

- do sprawcy bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku – w przypadku, o którym mowa powyżej w pkt 1,
- do organu administracji publicznej – w przypadku, o którym mowa w pkt 2.

Do roszczeń, o których mowa powyżej, stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu cywilnego.

Katalog kosztów wymagających pokrycia przez podmiot korzystający ze środowiska został określony w art. 21 cytowanej ustawy. Jest on relatywnie obszerny i obejmuje uzasadnione koszty przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych, związane z koniecznością zapewnienia właściwego i efektywnego przeprowadzenia tych działań, w tym koszty:

- 1) gromadzenia danych i oceny bezpośredniego zagrożenia szkodą w środowisku lub szkody w środowisku,
- 2) opracowania i oceny projektów działań zapobiegawczych lub naprawczych, w tym projektów alternatywnych,
- 3) przeprowadzenia działań zapobiegawczych lub naprawczych,
- 4) postępowania administracyjnego,
- 5) postępowania sądowego,
- 6) egzekucji,
- 7) nadzoru i monitoringu,
- 8) odszkodowań przysługujących władającemu powierzchnią ziemi za szkody, jakie poniósł w wyniku omawianych działań.

W przypadkach szczególnych, np. gdy niemożliwe jest wyegzekwowanie od sprawcy niezbędnych działań lub z uwagi na zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi bądź możliwość zaistnienia nieodwracalnych szkód w środowisku, konieczne jest natychmiastowe podjęcie tych działań; działania zapobiegawcze lub naprawcze podejmuje organ ochrony środowiska, a następnie żąda od podmiotu korzystającego ze środowiska zwrotu poniesionych przez siebie kosztów przeprowadzenia ww. działań.

Komisja Europejska przedstawiła również Parlamentowi Europejskiemu projekt zrównania we wszystkich krajach UE kar za zanieczyszczenie środowiska

(podniesienie ich maksymalnej wysokości do 1,5 mln euro lub wysoka kara więzienia).

Problemy związane z ustaleniem, co jest szkodą, oraz z określeniem sposobu prowadzenia działań naprawczych wystąpiły nie tylko w Polsce, ale także w innych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Dlatego Wspólnota zdecydowała się na wdrożenie programu REMEDE (*Resource Equivalency Methods for Assessing Environmental Damage in the EU*), któremu patronuje Komisja Europejska¹³. W skład zespołu projektu wchodzi prawnicy, ekonomiści i ekolodzy, którzy brali bezpośredni udział w kolejnych etapach ustalania zakresu i skali działań naprawczych, uczestnicząc w wycenie ponad 50 szkód. Uczestniczyli oni także w przygotowaniu dyrektywy 2004/35/WE. Celem tego programu jest opracowanie, przetestowanie i upowszechnienie metod ekwiwalentności oraz zapewnienie wsparcia w zakresie wdrażania różnych możliwych do zastosowania metod szacowania kosztów działań naprawczych w obszarze objętym ochroną środowiska. W działaniach tych przyjęto nową koncepcję oraz sformułowano nowe wymagania w zakresie systemów zarządzania bezpieczeństwem, planowania w sytuacjach nadzwyczajnych i planowania przestrzennego.

We wcześniejszych dokumentach, takich jak Dyrektywa Rady Unii Europejskiej 96/82/WE (Seveso II) z 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi, podejmowano już te problemy. 16 grudnia 2003 r. została wprowadzona w tym zakresie poprawka (uzupełnienie) w postaci dyrektywy 2003/105/WE. Uregulowania dyrektywy Seveso II mają do spełnienia dwa cele. Po pierwsze – mają zapobiegać zagrożeniom poważnymi wypadkami z udziałem niebezpiecznych substancji, po drugie – w razie gdy awaria już nastąpi, mają ograniczać skutki tego zdarzenia nie tylko dla człowieka, lecz także dla środowiska.

W Polsce, dostosowującej krajowe prawo do wymagań Unii Europejskiej, Główny Inspektor Ochrony Środowiska od 30 kwietnia 2008 r., w związku z obowiązkiem zapisanym w art. 30 ustawy o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie oraz w związku ze zmianą ustawy o inspekcji ochrony środowiska, prowadzi elektroniczny rejestr bezpośrednich zagrożeń dla środowiska, który służyć ma zapewnieniu społecznej kontroli nad podejmowanymi przez organy ochrony środowiska działaniami oraz umożliwiać sporządzanie raportów dla Komisji Europejskiej dotyczących doświadczeń nabytych podczas stosowania przepisów.

Nadal dokonywane są zmiany w polskim prawodawstwie mające na celu jego dostosowanie do przepisów prawa UE. Z dniem 8 kwietnia 2011 r. weszła w życie

---

¹³ Warto zaznaczyć, że również w Stanach Zjednoczonych obowiązuje ustawa o ochronie środowiska naturalnego i odpowiedzialności za szkody wyrządzone w środowisku z 1980 r. (CERCLA – *Comprehensive Environmental Response, Compensation and Liability Act*).

Ustawa z dnia 25 lutego 2011 r. o substancjach chemicznych i ich mieszaninach¹⁴. Ustawa ta, zwana też ustawą o chemikaliach, dokonuje w obrębie swej regulacji wdrożenia sześciu dyrektyw prawa wspólnotowego oraz określa właściwość organów w zakresie wykonywania zadań administracyjnych i obowiązków wynikających z rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁵. Ustawa określa klasyfikację, oznakowania, opakowania, warunki lub zakazy produkcji oraz wprowadzania do obrotu lub stosowania substancji chemicznych w ich postaci własnej, jako składników mieszanin i roztworów lub w wyrobach. Co prawda, ustawa nie obejmuje materiałów stanowiących źródła promieniotwórcze, środków ochrony roślin, środków spożywczych i leczniczych, inwazyjnych wyrobów medycznych czy kosmetyków, a także odpadów, ale za to normuje zagadnienia związane z posługiwaniem się substancjami, mieszaninami i roztworami niebezpiecznymi, w tym o właściwościach wybuchowych, łatwopalnymi, toksycznymi, żrącymi, drażniącymi, uczulającymi, rakotwórczymi, mutagennymi, działającymi szkodliwie na rozrodczość i niebezpiecznymi dla środowiska. Przepisy ustawy dotyczą zarówno producentów, importerów, jak i dystrybutorów oraz określają szeroko ich odpowiedzialność karną za nieprzestrzeganie zapisów ustawowych. Postępowanie zgodnie z ustawą, choć chroni przed odpowiedzialnością karną, to jednak nie zabezpiecza przed zdarzeniami losowymi, w wyniku których – w związku z produkcją i posługiwaniem się różnego rodzaju chemikaliami – może dojść do powstania szkody bezpośrednio na dobrach osobistych bądź w interesie majątkowym osób produkujących czy posługujących się nimi, albo osób trzecich, a także pośrednio w wyniku skażenia środowiska. W tym przypadku może wchodzić w rachubę nie tylko odpowiedzialność cywilna, lecz także administracyjna. Obciążenie z ich tytułu może przekraczać możliwości finansowe sprawcy, co prowadzić będzie do jego upadłości i – co gorsza – do niezaspokojenia potrzeb osób poszkodowanych i (lub) do niewywiązania się z finansowej kompensaty szkody wyrządzonej w dobrach wspólnych. Najskuteczniejszą metodą przeciwdziałania tym sytuacjom są niewątpliwie ubezpieczenia.

¹⁴ Dz.U. nr 63, poz. 322.

¹⁵ Dotyczy to tzw. rozporządzenia REACH nr 1907/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r., rozporządzenia nr 648/2004 z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie detergentów, rozporządzenia nr 689/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. dotyczącego wywozu i przywozu niebezpiecznych chemikaliów i rozporządzenia nr 1272/2008 z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie klasyfikacji, oznakowania i pakowania substancji i mieszanin.

5. Podsumowanie

Zaprezentowane przepisy, zawarte w obowiązujących aktach prawnych dotyczących ochrony środowiska, uwidaczniają ogrom problemów, które trzeba uwzględnić i rozwiązać, podejmując wysiłki zmierzające do zbudowania nowoczesnych, odpowiadających współczesnym wymaganiom rynku produktów ubezpieczenia w zakresie ochrony środowiska.

Obecnie na polskim rynku ubezpieczeń funkcjonują produkty, które można zakwalifikować jako ubezpieczenia ekologiczne o zasięgu krajowym i ponadkrajowym. W pierwszej kolejności należy do nich zaliczyć ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody jądrowe oraz ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniem olejami w transporcie morskim.

Przyjęcie tych ubezpieczeń jako obowiązkowych wynika z ratyfikacji przez Polskę klauzul międzynarodowych, takich jak Konwencja o odpowiedzialności związanej z wykorzystaniem energii jądrowej (konwencja paryska z 1960 r. i konwencja wiedeńska z 1977 r.) czy też Konwencja o odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane zanieczyszczeniami morza olejami (konwencja brukselska z 1969 r.)¹⁶.

Wobec narastającego zagrożenia, ale i wzrastającej świadomości ekologicznej i rosnącej świadomości ubezpieczeniowej, która powinna tej pierwszej towarzyszyć, należy się spodziewać bardzo wyraźnych zmian, oznaczających nieprzerwany postęp w tym obszarze rynku ubezpieczeń.

Coraz szybszy rozwój gospodarki światowej przyczynia się do pogłębionej eksploatacji środowiska naturalnego, w wielu przypadkach związanej z jego zanieczyszczeniem i dewastacją; rośnie więc potrzeba ochrony przed skutkami realizacji tego typu ryzyka. Nowoczesną formą oddziaływania prewencyjnego, a w szczególności łagodzenia, a sporadycznie także likwidacji skutków niepożądanych zmian w środowisku naturalnym, dokonujących się na terenach danego kraju czy też w szerszej skali, stopniowo stają się ubezpieczenia ekologiczne, których wprowadzanie wymaga wielu skomplikowanych zmian w systemach prawnych.

Trzeba postawić sobie pytanie, czy w stanowiącym prawie nie powinny być się znaleźć przepisy wymuszające ochronę ubezpieczeniową w formie ubezpieczeń obowiązkowych. Wobec bardzo niskiego poziomu świadomości ubezpieczeniowej wydaje się to koniecznością.

Niezależnie od zintensyfikowania prac nad rozwojem ubezpieczeń obowiązkowych konieczne jest tworzenie i promowanie samodzielnych, odrębnych produk-

¹⁶ A. Doś, *op. cit.*, s. 575.

tów, w których ryzyko ekologiczne byłoby głównym elementem ubezpieczenia (ochrony), nie zaś jedynie wprowadzanym opcjonalnie, jako jedna z wielu klauzul. W szczególności powinno to dotyczyć produktów obejmujących zarówno szkody bezpośrednie (straty), jak i pośrednie (np. utracone korzyści).

Polski rynek ubezpieczeń ma do przebycia w tym zakresie jeszcze długą drogę. Należy jednak podjąć wysiłek jak najszybszego stworzenia różnorodnej, możliwie kompleksowej oferty ubezpieczeń zaspokajających potrzeby i oczekiwania zarówno korzystających ze środowiska w celach ekonomicznych, jak i oddziałujących na nie z innych powodów. Niewątpliwie działaniom tym winna towarzyszyć akcja edukacyjna mająca na celu zmianę świadomości ekologicznej, jak również ubezpieczeniowej naszego społeczeństwa.

Literatura

- Doś A., *Perspektywy rozwoju ubezpieczeń ekologicznych w Polsce* [w:] *Harmonizacja bankowości i ubezpieczeń w skali narodowej i europejskiej*, red. M. Marcinkowska, S. Wieteska, Difin, Warszawa 2007.
- Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu, Dz.Urz. UE nr L 143/56 z 30.04.2004 r.
- Kodeks cywilny. Zmiany w przepisach dotyczących umowy ubezpieczenia, art. 805–834, Dz.U. 2007 nr 82, poz. 557.
- Maśniak D., *Ubezpieczenia ekologiczne*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Zakamycze 2003.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 30 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny wystąpienia szkody w środowisku, Dz.U. nr 82, poz. 501.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 4 czerwca 2008 r. w sprawie rodzajów działań naprawczych oraz warunków i sposobu ich prowadzenia, Dz.U. nr 103, poz. 664.
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska, Dz.U. nr 62, poz. 627.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. nr 124, poz. 1151.
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie, Dz.U. nr 75, poz. 493.

A Contribution to the Discussion on Ecological Insurance

Insurance is increasingly viewed as a modern form of preventive measures in the area of environmental protection. It is also a tool for mitigating the adverse impact of environmental changes. The introduction of ecological insurance requires environment-oriented countries to make breakthrough changes to their legal systems in order to protect the interests of future generations. The question arises, however, whether or not new regulations should enforce mandatory insurance

schemes. Such a solution seems to be necessary in the light of low insurance awareness – also among entrepreneurs.

Wanda Sułkowska – profesor doktor habilitowany, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów, Katedra Ubezpieczeń.

Zainteresowania naukowo-badawcze: ubezpieczenia gospodarcze, społeczne i zdrowotne, historia doktryn ekonomicznych.

e-mail: sulwars@uek.krakow.pl